

KROŽNO GOSPODARSTVO

“Ne naredimo dovolj, niti dovolj hitro in dovolj ambiciozno”

Pri modelu krožnega gospodarstva ne gre zgolj za zasnovano izdelka, temveč za celoten odnos do proizvodnje in potrošnje. Podjetje mora zasnovati svoj poslovni model tako, da ne bo temeljil na proizvajanju vedno več izdelkov, temveč na trženju storitev, vezanih na te izdelke.

Irena Račič

»Ko je Ellen MacArthur, ustanoviteljica osrednje globalne platforme za krožno gospodarstvo, izjavila, da bo do leta 2050 v morju več plastike kot rib, smo se vsi zdrznili. Jasno nam je bilo, da tega nečemo. Opažamo lahko, da se prav na področju ravnanja s plastiko v zadnjem letu stvari vidno premikajo. Ni več brezplačnih nakupovalnih vrečk v trgovinah, borimo se proti plastičnim slamicam, nedavno so odprli tudi prvo trgovino za nakup hrane brez embalaže v Ljubljani,« pravi Ladeja Godina Košir, direktorica in pobudnica platforme za krožno gospodarstvo Circular Chang in predsednica evropske platforme za krožno gospodarstvo v Bruslju. To so majhni koraki, dodaja, a odlično pokažejo, kaj nas nagovori k spremembi – sporočilo, s katerim se identificiramo, ukrepi, ki nam narekujejo drugačno ravnanje in alternative, ki nam omogočajo bolj krožne rešitve.

Ne rešujemo Zemlje, rešujemo civilizacijo

Da je prehod v krožno gospodarstvo nujen, se seveda vsi radi strinjamo. Toda nam, ki živimo v zeleni Sloveniji, pa tudi drugim Evropejcem, pravi Godina-Košir, se kakovost življenja še ni toliko poslabšala, da bi bili pripravljeni začeti spreminjati svoje odločitve in vedenjske vzorce. To velja tako za posameznike kot za gospodarstvo in vladni sektor. »Nas na stari celini v vsakdanjem življenju ne doseže razežnost problema nevdružne rabe resursov in s tem povezanih posledic – ne srečujemo se z rastjo prebivalstva, eksponentno rastjo porabe surovin, krepitvijo srednjega razreda in hitro rastjo potrošnje. Toda na drugi strani nam podatek, da je Kitajska v treh letih (2011–2013) porabila toliko cementa kot ZDA v vsem 20. stoletju, da mislimi,« razlaga Godina-Košir, in dodaja, da bi se morali zavedati, da smo vsi

Ne gre zgolj za zasnovano izdelkov, čeprav je oblikovanje (ekodizajn) še kako pomembno, temveč za celoten odnos do proizvodnje in potrošnje – zmanjševanje obeh na račun krepitve storitev in prehoda od posedovanja do souporabe.

prebivalci enega planeta in da bomo posledice nevdružnega obstoječega ekonomskega modela prej ali slej občutili na vseh koncih sveta. »Ne naredimo dovolj, niti dovolj hitro in dovolj ambiciozno.« Krožno gospodarstvo je eno ključnih orodij obvladovanja podnebne spremembe, pa z aktivnostmi, poudarja naša sogovornica, močno zastajamo in zavez ne izpolnjujemo.

Avtorica uspešnice »Doughnut Economics – Seven Ways to Think Like a 21st-Century Economist« Kate Raworth v svoji knjigi odlično opiše, kako smo se ujeili v preživete ekonomske modele in

iStock

ne sprevidimo, da jih je treba postaviti na novo. »Potrebujemo redefinicijo ciljev, premislek vrednot, ponastavitev kompasa. Z upoštevanjem ekoloških, planetarnih omejitev in družbenih potreb lahko človeštvo uravnava svoje aktivnosti in ohranja pogoje za bivanje. Ne rešujemo Zemlje, rešujemo civilizacijo.«

Poslovni model, ki temelji na trženju storitev in ne na proizvodnji

Po modelu krožnega gospodarstva naj bi bili izdelki zasnovani tako, da omogočajo kroženje materialov, kar pomeni, da ostajajo znotraj gospodarstva tudi potem, ko materiali ali izdelki doseže konec svoje življenjske dobe. A kot poudarja Godina-Košir, ne gre zgolj za zasnovano izdelkov, čeprav je oblikovanje (ekodizajn) še kako pomembno, temveč za celoten odnos do proizvodnje in potrošnje – zmanjševanje obeh na račun krepitve storitev in prehoda od posedovanja do souporabe. »Viri, ki jih uporabimo, naj se ohranjajo čim dlje. Tisto, kar proizvedemo, naj bo narejeno tako, da se lahko vzdržuje, popravlja, dograjuje, predeluje, na koncu življenjske dobe pa reciklira.« V praksi to pomeni, da naj bi podjetje na primer dobro premislilo, kako zasnovati svoj poslovni model, da ta ne bo temeljil na proizvajanju vedno več izdelkov, ki, mimogrede, zahtevajo uporabo številnih virov, temveč na trženju storitev, vezanih na te izdelke. Kaj to pomeni, Godina-Košir, pravi prikaže na naslednjem primeru. Proizvajalec pralnih strojev izdelava kakovosten stroj (katerega proizvodni stroški so višji od nizkocevnega stroja) in ga uporabniku ponudi v obliki storitve pranja. To pomeni, da ne postanejo lastniki pralnega stroja in ga ne kupimo, temveč ga dobimo v uporabo in pri tem plačujemo storitev pranja. Proizvajalec nam zagotavlja brezhibno storitev – stroj vzdržuje, popravlja, nadgrajuje, posodablja... Zadovoljna sta oba – tako uporabnik, ki ima za sprejemljivo ceno zagotovljeno pranje perila, kot proizvajalec, ki na daljši rok ustvarja prihodek od enega izdelanega stroja. Po poteku življenjske dobe, ko stroja ni več

mogoče popraviti, proizvajalec prevzame aparat in uporabi elemente, materiale, reciklate za proizvodnjo novih aparatov. Pri tem pride, poudarja naša sogovornica, do sprememb tudi v strukturi zaposlenih – manj ljudi v proizvodnji, a zato več v servisni dejavnosti, razvoju, podpornih storitvah. »Premalo pozornosti posvečamo priložnostim, ki jih prinaša prehod na krožne poslovne modele tudi na področju zaposlovanja, novih delovnih mest, drugačnih načinov sodelovanja.«

Pri Philipsu rabljene izdelke obnovijo in prodajo po nižji ceni

Primer dobre prakse krožnega gospodarstva je na primer podjetje Philips, ki v krožnem gospodarstvu prepoznava priložnost za ohranjanje konkurenčnosti družbe in obenem za usmeritev v trajnostno naravnano gospodarjenje, ki je dolgoročno vzdržno. Kot proizvajalci dragih in tehnološko zahtevnih medicinskih naprav za magnetno resonanco so se odločili postaviti tovarno, v kateri (iz)rabljene naprave, ki so jih prevzeli od svojih kupcev, obnovijo – ne reciklirajo. To pomeni, da vsako napravo razstavijo, očistijo, obnovijo, posodobijo in ponovno sestavijo, da je primerna za ponovno prodajo. Na tak način prihranijo 30 odstotkov stroškov, saj ni potreben nakup novih dragocenih materialov, ki so vdelani v naprave, tudi energetski in drugi prihranki so očitni. Pri prodaji prenovlje-

nih naprav pa dosegajo 30 odstotkov višjo maržo kot pri prodaji novih. Gre za uspešen poslovni model. In kdo so kupci teh obnovljenih medicinskih aparatov? Prestižne zasebne klinike v Svici in ZDA, ker je zanje pomembno razmerje med kakovostjo in ceno.

Omeniti velja, da je predsednik uprave podjetja Philips, goreč zagovornik krožnega gospodarstva, za svoje prizadevanje na tem področju lani v Davosu prejel nagrado v kategoriji, kjer je bila Godina-Koširjeva ena od šestih finalistov – The Circularity Leadership Award.

»Pionirji na področju krožnega gospodarstva so tisti, ki orjejo ledino in dostikrat tudi sami investirajo v poslovne modele, ki so kratkoročno manj dobičkonosni od obstoječih, linearnih, zagotovo pa prinašajo prednost na dolgi rok.« Pravi Godina-Koširjeva in dodaja, da so ovire predvsem na področju zakonodaje, dostopa do finančnih sredstev in pri finančnih spodbudah, odzivih trga, davčni politiki, pomanjkanju znanja, prioritetah odločevalcev itn.

Uspešni pri ločevanju odpadkov, manj pri snovni učinkovitosti

V Sloveniji imamo koncept krožnega gospodarstva kot usmeritev zajet v strategiji razvoja 2030, v pametni specializaciji. Leta 2018 je bil s konzorcijem, ki ga je povezovala platforma Circular Change, predstavljen kaži pot prehoda v krožno gospodarstvo Slovenije, Maribor pa je

kot prvo slovensko mesto sprejel krožno strategijo razvoja mesta. Nevladne organizacije izvajajo številne aktivnosti ozaveščanja in vključevanja različnih deležnikov, SID banka pa je nedavno predstavila financiranje za mala in mikropodjetja, ki spodbujajo krožni prehod. Dogajanje na različnih ravneh Godina-Koširjeva ocenjuje kot pozitivno, vendar kot poudarja, »jih je umetnost povezati in tako okrepi njihove učinke. Javno-zasebna partnerstva so bolj izjema kot pravilo, manjka nam tudi določitev merljivih ciljev in konkretnih aktivnosti ter rokov za njihovo doseganje, medresorsko sodelovanje ima še potencial za okrepitev, pa tudi mi, državljani, s svojimi izbirami narekujejo smer razvoja.«

Po njenih besedah smo v Sloveniji dosegli visoko stopnjo ločevanja odpadkov, nismo pa tako uspešni pri snovni učinkovitosti. Meni, da je izziv tudi, kdaj odpadek uporabimo kot vhodno surovino (industrijska simbioza) – tu so potrebne še prilagoditve zakonodaje.

Kot dober primer povezovanja različnih akterjev naša sogovornica navaja projekt podjetja Valtex – Komunalni snovni tok Novega mesta. Učence osnovnih šol so povabili k zbiranju tetrapak embalaže, ki so jo v italijanski družbi Lucart predelali v higienski papir, papirnate robčke in brisače, ki so jih naročile javne ustanove, vključno s šolami. Tako so občani dobili neposredno izkušnjo, kaj pomeni ustrezno ločiti embalažo, jo reciklirati in iz nje pridobiti nov uporabni izdelek. Primer je bil prepoznani kot dobra praksa tudi v okviru globalnih nagrad The Circularity in sklopu Svetovnega gospodarskega foruma.

Pri implementaciji politik krožnega gospodarstva za zgled navaja Finsko in Nizozemsko. »Veliko je naredila tudi Škotska, svoje kaži potope za krožni prehod so predstavile Francija, Španija, Portugalska, Škotska, Slovaška, pripravljajo pa Nemčija... Prednost, ki jo je Slovenija imela še leta 2018, pa se bo zelo hitro izničila, če od besed ne bomo hitreje prehajali h konkretnim dejanjem,« še dodaja Godina-Koširjeva. x

Pomembnejši dogodki:

- World Economic Forum Annual Meeting – Davos, 22.–25. januar
- Beyond the Next – Circular Economy Festival – Amsterdam, 7.–8. februar
- ECESP Annual Conference – Bruselj, 6.–7. marec
- 4. Circular Change Conference – Maribor, 16.–17. maj
- 10. Mixer festival – Cirkulisi – Beograd, 24.–26. maj

- World Circular Economy Forum – Helsinki, 3.–5. junij
- Global Entrepreneurship Summit – Haag, 4.–5. junij

Podrobnejši pregled dogodkov lahko najdete na spletni strani: <https://www.circulareconomyclub.com/events/>